

JÓ PÁSZTOR

KERESZTYÉN CSALÁDI LAP.

SZERKESZTI
KOVÁCS SÁNDOR
THEOL. AKAD. TANÁR.

ÁRA:
EGY ÉVRE 2 KORONA. — FÉLÉVRE
1 KORONA 20 FILLÉR.

Alkonyat.

*Testem a láz lekötve tartja,
De lelkem ott fen szárnyal szabadon,
S míg elborít a menny csodás nyugalma:
Imádkozom!*

*Örök honát keresi lelkem,
Magasan, túl a kék hegyormokon,
S hogy fölleljem ott, kiket szerettem:
Imádkozom!*

*Enyéim lesztek mindörökre,
Az Isten ott is visszaád, tudom;
Új hit, remény száll elhaló szívembe,
Imádkozom!*

Béri Gyula.*

* A korán elhunyt költő utolsó műve. A Krisztus szerelmétől áthatott lélek remelve tekint a temető kapuján át. „Nékem mind életben, mind halálomban nyereségem a Krisztus.” Szerk.

Fel és alá.

Jákob, midőn az ő atyjafia elől bújdosnék, egy éjszaka álmodt látta. A föld és ég között lajtorja állt, a melyen az Istennek angyalai fel s alá jártak. Szép képe ez a Krisztus tisztének. Mint igaz Isten és igaz ember közbenjáróvá lett Isten és az emberek között, az eget és földet ő magában megbékéltette. Alá és feljárt emberré létében és mennybe menetelében. Szépen példázza ez álom a keresztyén ember életét is. A mi keresztyénségünk szüntelen fel s alá járás. Istenhez fel, felebarátunkhoz alá. Istenhez hit által, felebarátunkhoz szeretet által. *Föl felé szív!* A te hited karjaival öleld át a gazdag Jézust, és szólj: *Enyém vagy te, és a mi a tied, mind enyém az!* Dúsgazdag vagy a te Jézusodban, mert mindened van. Mutogassa ám a világ hitető gazdagságát, mit törődöm vele? Minden kincse egy darab silány föld. A te kincsed drágább az égnél és a földnél. A mit a világ ád, tökéletes. Amaz szomjuságot szerez, emez szomjuságot olt. Amaz nyughatatlanná, emez csendessé teszi. Jézus nékem világosságom, hogy el ne tévedjem; inségben táplálom, a gyászban vigaszom, a halálban életem, a kárhozat ellen idvességem. Jézusom van, másra nincsen semmi szükségem, semmi óhajtásom. Benne mindent megtalálok. *Alá felé szív!* Öleld át szereteted karjaival a szegény Jézust! Agyon éhezve, áll előtted egy embertársad képében. Vajjon éhezni hagyod-e, a ki néked mindennapi kenyeret ád és lelkedet örökkévaló mannával táplálja? Szomjuhozni hagyod-e, a ki téged élet italával kínál? vigasztalás nélkül-e, a ki bánatod napjaiban eltörli a te könnyhullajtásaidat? Meztelenül-e, a ki saját érdemébe és az igazságba öltözteti bűnös lelkedet? Számkivetésben bujdosni-e, a ki a te számkivetésednek véget vetett és mennyei örömébe hívott? Ne engedd, én szívem, hanem fogd meg őt és szólj: *Tied vagyok, és a mi enyém, mind a tied az.* Megelékszük ő a kevéssel is; darabka kenyér elég ételére, csepp hideg víz italára, kis vászonszegély öltözetére; ha semmi egyebed nincsen, a jó szót is szívesen veszi, csak kész, csak szerető indulatodat lássa. Mindeneddel adósod vagy néki és mégis jutalmat szán néked azért, a mit vele a szegények képében cselekedtél. Csak az a hit használ a Krisztusban, mely a szeretet által szüntelenül munkálkodik. (Gal. 5, 6.) A hit út Krisztushoz, a szeretet út felebarátunkhoz. A hit érzi Istennek jóságát irántunk s a szeretet e jóságot tovább adja embertársainknak. Minél gazdagabb, áldottabb a hit, annál bővebb, adakozóbb a szeretet. Az igaz keresztyén hasonlatos az olyatén fához, mely az égben gyökerezik s a földre hullatja gyümölcsét. Én Uram-Krisztusom, nevelj engemet

tanításod melegével, szerelmed harmatjával a te földi kerted hasznos termő fájává, hogy gyümölcseimnek gazdagsága tükre legyen az én belső életem gazdagságának, az én hitem erejének. Ámen. Sz. F. J.

A lányok imádkozzanak.

Elbeszélés.

... Hát úgy van az, hogy az Isten korbáccsal is tanít, minden elbizakodott embert azzal ver meg. Semmi sem könnyebb, mint fényesen álmodozni, semmi sem keservesebb, mint e szép álmokból a szomorú valóságra fölbredni. Meg nagyon írva: «Alázátok meg magatokat az Istennek hatalmas keze alatt, hogy titeket alkalmas időben felmagasztaljon.» (I.: Péter 5., 6.) A ki erre nem képes, az soha nem lesz boldog, mert Isten nélkül nincs boldogság.

A párbaj után szaladt a hír községről-községre, hogy a Szurdoky Lóri és Wawrek Géza közti házasságnak vége örökre. A meglepő hír kicsiklandozta az emberekből az állatot: az irígyet, a ki titkon örül a más bajának; a farizenst, a ki sopánkodással rontja a levegőt; a kíváncsit, a ki még többet akar tudni. Ám az úgynevezett «társaságban» csak annyit mondtak, hogy az egész eset «ízléstelen.» Hogy szívtelen, durva, gyalázatos a dolog, azt nem mondja a társaság, hanem ízléstelen.

Szurdoky Béla pár hét alatt fölépült sebeiből. Így fiatal katonának micsoda egy pár kardvágás? Ellenben Lóri beteg volt folyvást. Az a mondása Gézának, hogy a «bánat csak a reményekben öl,» mélyen benyomódott lelkébe, mint mikor a felásott talajon nehéz, sarkantyús katona-csizmával mennek végig.

Ezalatt a nyár is kibontá lombos, virágos sátorát s suttoztak csöndes áhítatban a szép akácfák, áldás kukucskált ki a gabonakalászközből. A Hernád völgye áldott termő föld s gyönyörűséges panoráma nyáron. Istentől ültetett virágok ritkítják a mezőt, szagosítják be a levegőt; madárdal üdvözli a virradást, édes szabadság ömlik el mindenfelé a napsugaras égtől le a színes mezőig, melynek közepén mint egy szürke pántlika gyűrődik és kanyarog a Hernád vize.

Szurdoky Antalné azonban sötét arccal jár a kert virága között. Ki van tűzve az árverés a házra s az egész 16 holdas belsőségre. Itt a községben nem maradhat, ha elveszik a házat, be kell költöznie a székvárosba, valami olcsó bérelt lakásba. Minden az idegenké, minden a másoké lesz itt. A ki tudja, képzelje el, micsoda vaskapsok szorongatják az özvegy szívét arra a gondolatra, hogy ki kell költöznie az ősi hajlékból. Segítség, egy mentő gondolat sehol, Olyan az élet náluk, mint a keresztülmetszett húrú hangszer játéka.

Irén alig győzi vígasztalni kedveseit. Anyja felelet nélkül, mereven néz a távolba, voltaképpen a jövőbe. Lóri pedig szerelmes a saját bánatába.

— Hagyd el az imádkozásról való tanácsaidat, — szól ingerülten húgának — oly hasztalan hullnak azok a fülembé, mint a szitába a víz. Ne is vígasztalj engem, mérd meg szélét-hosszát az én bánatomnak, ha tudod. Elvesztettem azt, a mi mindenem volt, nem csoda, ha szívem elsötétült, mint a föld alkonyatkor. Csak nagy, hideg árnyékok nyujtózkodnak benne: a mult emlékei, melyekre sohasem ébred többé hajnal, soha, soha — tette hozzá szomorúan s fejét lehajtá. Éppen ma kapott levelet Wawrek Gézától, melyben az van írva, hogy önkéntesi évének kitöltése után atyja parancsára külföldre utazik. De szerelméről, ígéretéről egyetlen szóval nem emlékezik. Száraz és szárító levél, mint a böjti szél.

Ott ültek kertjük közepén, a nagy diófa alatt, tűnődve azon, vajjon a jövő nyáron micsoda idegen nemzetség fog itt tanyázni. Észre sem vették, hogy az alkony száll alább-alább. Aranypelyhek hullnak a magasból, mintha vadkacsák röpülnének a piros felhők alatt és hullatnák tollaikat a zöldfák fölé és a mezőkre. Azután a vadkacsák a piros felhők alul elrepültek, az aranypelyhek elvesztek a mezőn az árnyékos fűvek között. Este lett.

Anya és leányok bevonultak a kertből. Lóri középütt ment, két karjával anyja és húga vállát fogva s hol egyikhez, s hol a másikhoz hajolt és rakta orcáikra a száma nélkül való csókokat, míg csak a szobába nem értek, a mely viselete föltűnést és megdöbbenést keltett.

Azután nemsokára nyugalomra tértek, a két leány együtt, anyjuk külön. Irén elmondotta szokott módon imádságát, az volt az ő lelki tápláléka. Az imádkozó ember hitével s biztosságával sóhajtá: «Én lefekszem s elaluszom és fölserkenek, mert az Úr oltalmaz engemet.» (Zsolt.: 3., 6.) Lóri pedig az ablakra könyökölve nézett ki. Gyönyörűséges a nyári éjszaka, mikor a hold világít, a csillagok ragyognak a kék égbolton; minden tárgy jól meglátszik, csak egy kicsit az éj leönti a maga kisérteties mártásával. Csend van a kerti fűvek között, a szellő is halkan suhan el az ablak alatt, mintha selyem cipőben járna.

. . . Mikor Irén fölérzett, — nem tudja, meddig alhatott — nénjét már nem látta az ablaknál, de az ágyában sem. Fölugrott, ruháit magára kapkodta s kisietett a kertbe nővérét keresni. A nagy kert gyümölcsös fáin ezüstfátylyukat szárítgatták a hold leányai, de mindezzel nem törődik Irén, hanem fut a kert ösvényein, benéz a bok-

rok közé, majd szalad — rosszat sejtve — a folyó felé, mely a kert alján sétál. Még nem ért a Hernád partjára, mikor nagy csobbanást hall s látja nénjét a habokban. Velőtrázó sikoltás tör ki ajkán, a tulsó parton pedig kocsizörgés hallatszik, egy úriforma ember ugrik a vízbe, erős karjai előtt tágulnak a habok, a szerencsétlen leányt, Lórit, ölében hozza ki s Irénnel együtt viszik be a házba. Az anya már fönt van, meghallotta a sikoltást; szegény, napszámos emberek, kik künt hálnak az udvaron, fölocsudnak a kiabálásra, igyekeznek megtudni valamit s ott darvadoznak a ház körül. A zavar és izgalom percei alatt azonban a szabadító eltűnik, azt sem tudni, kiféle, miféle volt.

. . . Ime, ide jut az, kinek nincs hite s nem tud imádkozni. A mikor rászakad a sorsa, a föld nem ad segítséget, az eget pedig nem ismeri. Vagy, hogy az Isten tanítja korbácscsal a kevélyt. Nagyobb baja az ijedségen kívül nem lett a leánynak, de lehetett volna, ha az idegen férfi utána nem ugrik. De kicsoda lehetett? Bizony e kérdésben az asszonyok tudománya is hiábavalónak bizonyult, a kik pedig ügyesebbek bármely vizsgálóbírónál.

Néhány nap mulva azonban megjelent a szabadító, egy budapesti gépgyárnak a megbízottja, Mr. John Bruce, valóságos angol ember, de évek óta magyar honos. Ennek a nevét ugyan nem találták volna ki az abauji asszonyok, sőt kimondani sem tudják mai napig se. Különben is az angol nevek úgy ejthetők ki leghelyesebben, ha az ember éppen nem ejti ki azokat, például Southampton helyett bízvást lehet, mondani Stpntn. Tehát John Bruce azon a végzetes éjszakán a vasúti pályaháztól ment az enyickei grófi uradalomba, a hova a cég küldte bizonyos ügyletek elintézése végett. Látta, hogy valaki a folyóba ugrott, hallotta a rémes sikoltást is s a legkevesebb volt, a mit tehetett, hogy a vízbe ugorjék, s kimentse a fuldoklót. A tengerparton is megtenné ezt, nem, hogy ilyen hitvány folyócskánál. És miután ő gentleman, hát tudja a kötelességét s feleségül kéri a megmentett kisasszonyt.

Általános meglepődés hurcolkodott a nők arcára. Lóri az ajkát félre biggyesztette, a mi a kicsinylés jele.

De az angol erősen állott a maga igaza mellett, hogy az illető kisasszony nem is mehet más férfihez nőül, mert hiszen ő — John Bruce — a karjain hozta víztől csatakos lenge ruhában, a szíve a szívéen dobogott. Britanniában el sem lehet képzelni más eredményt, minthogy a szabadító gentleman feleségül veszi a misst. Hiszen ez olyan természetes.

Igazán furcsák ezek az angolok. Lóri olyasmit mondott, hogy

hálával tartozik a szabadításért, hanem ez a fellépés mégis vakmerőség. Az is igaz, hogy John Brucenak nem volt olyan szép, fekete, bogár bajusza és piros orcája, mint Wawrek Gézának, sőt erősen szőke vala arca, haja és szakálla pedig hajlandósággal birt a vörös szín felé. Azonban nem tágitott. Ő nem alárendelt állásban van, ő művezető, a cégtől évi háromezer forint fizetése van, azontúl úti-költsége. És kérőre fogta a dolgot. Hogy ő egész nap az üzletben van s az üzlet néha szennyel jár, szükségét érzi, hogy otthonában egy tiszta, nemes lelkű nő feledtesse vele az élet hitványságait, — az érzéketlen vasak közül, melyekben egész nap gázol, érző, szerető szívére emelje. Ebben az esetben Isten ujját látja, az mutatta meg neki jövődöbéli élettársát. A kisasszony ne féljen, ő minden kényelemmel ellátja, hiszen évi jövedelme rámegegy 4000 forintra. Lóri sértődve s haraggal vágta oda e nyilatkozatra, hogy jegyezze meg, tisztelt uram: mi, Szurdoky leányok a szerelmet adjuk, de el nem adjuk. John Bruce azonban nem azért angol, hogy ilyen könnyen elhagyja magát utasíttatni. Tovább egy pillantásra sem méltatta Lórit, hanem megkérte Irén kezét. És a szelíd leány, a «szent Irén», a «bibliás kisasszony» nem utasította vissza s nem sértegette nénje megmentőjét. Ő is abban a hitben volt, hogy itt Isten uja működik.

Mikor Lóri ezt megtudta, dacára nagy bánatának, lenevette magát a díványról. Azonban tudnivaló, hogy az a nevetés nem a vídám-ság megnyilatkozása, hanem a tisztátalan érzések hangos kilocscsanása vala. Benne ott volt a dac, az irigység, igenis: az irigység, a tettetett lenézés, a bűnök legocsmányabbika: a kevélység. Ha nem mondtam még, hát mondom, hogy az életben leggyakrabban és legkeservesebben csalódnak az elbizakodottak: «A romlás előtt kevélység jár és az eset előtt felfuvalkodottság.» (Péld. 16., 18.) És aztán gúnynyal emlegette, hogy Irén hűgát valami lakatos vagy kovács veszi el, a ki nem is magyar. Eldobom magamtól, megváltoztatom a Szurdoky nevet, — éktelenkedett benne a gőg, holott semmi egyebe nem volt már abból, mint a pusztá név.

Azonban tessék a nyájas olvasónak figyelemmel kíséni, hogyan tanít az Isten korbáccsal, hogyan száll lejobb-lejobb az elhagyatottság, a boldogtalanság völgyébe a hitetlen, a kevély. Még nem telt meg most sem a Lóri kezében a pohár. Mikor elváltak, a szelíd Irén könnyezve vett búcsút és semmi szemrehányást nem tett nénjének:

— Kedves Lóri, próbáld meg levetközni kevélységedet, esztelenségedet. Fordulj Istenhez, s ő is hozzád fordul. Tanulj meg imádkozni és mindjárt nem leszel boldogtalan. Te ugyan gúnyolsz enge-

met és férjemet, de én nem fizetek gonosszal a gonoszért. Ha akár-mikor magadba szállsz és nem lesz hová fordulnod: házukban mindig szeretet, megbocsátás és jószág várnak reád.

Lórinak a gyűlölet hűvössége előnti lelkét; bosszúsán legyint keze fejével a levegőbe. Olyan ez a legyintés, mint mikor az ember a lelket összekötő szereretnek egy láncszemét szét roppantja. — A te házában? . . . hát van neked házád? — epéskedik a szerencsétlen leány. — Hogy én oda belépjek? . . . azt az örült eszmét verd ki a fejedből.

Az élet pedig megy a maga országútján, a sors viszi magával a halandót. Irént boldogságba, Lórit az inségbe. Az anyját szívesen elvitte volna magával Budapestre John Bruce, de az rájuk rakva anyai szeretetét és áldását, azt mondá:

— Hagyjatok engem itt édeseim. Az Isten, a kit Irén annyira szeret és imád, legyen veletek és őrizzen minden veszedelemtől. Bennem valami sejtés dolgozik, érzem, hogy nem sokáig bírom, valami készül bennem megszakadni, itt a szívem körül. Ar öröm az Irén szerencsésén emeli ugyan szívemet, de az aggodás a Lóri sorsán sírba visz. Itt akarok pihenni, oda temessetek atyátok mellé. Áldásom kísérjen, szeretetem védjen.

Nemsokára a gönczi népbank elérvereztette a Szurdoky házat, az egész fundust. Szerencsére addig az özvegy sejtése beteljesült, a halál angyala előbb jött, mint a végrehajtó s megmentette az utolsó szégyentől, a házból való kiköltözéstől. Oda temették a kerti sírboltba, a jegenyefák alá, azok sóhajtoznak álmai fölött. Alig egy év múlva elment férje után az elgyötört asszony. El oda, a mit csillagoknak neveznek. Ott újra összetalálkozik férjével és soha sem hagyja el. Szereti, szereti, örökké szereti és ott lakik a jó Isten is! . . .

Hanem Lóri! Mi lesz Lórival? . . . Az a végzetetlen támogatás, a mit az édes anyában talált, nincs többé. Az élet terheit eleddig úgy sem érezte, mint a fa ága a rajta pihenő pintyőke súlyát. Csak a csalódott szerelem vérezte meg a szívét, de most már tövisek tépik. Rettenetesen egyedül van. Milyen nagyon szerencsétlen az, ki semmi örökkévalóhoz nem ragaszkodik! Irén már kezében tartja azt a vékony, láthatatlan selyem fonalat, a mit az örökkévaló minden halandó elé lebocsát egyszer az életben; jó ha megragadja, az keresztül vezeti őt az élet minden viszontagságain, jaj, ha elszalasztja: esik, botlik, töri, zúzza magát. Lórinak még nincs az a fonál kezében, vagy hogy már el is szalasztotta.

Sorra élte rokonait a megyében, elsőbbit az anyai részen a

Fügödy, azután a Szurdoky családokat. De micsoda élet az ilyen, az elszegényedett rokon látogatásának senki sem örül. Ellenben igen jó lecke volt az elbizakodott leánynak a félesztendő, a mit vándorlásban töltött. Láthatta a rá meredő savanyu arcokat, a lenéző és kinéző tekinteteket; szíves szót ugyan keveset, de bölcs tanácsot eleget hallhatott. Hallhatta, a mint arczába dobták, hogy bezzeg jobb lett volna a szabadítóhoz nőül menni, ott tejbe-vajba fürödnék. Hallhatta a sértő, célzatos példabeszédet, a mit egyik nagybátyja vetett elébe, hogy: a «gőg bőségben reggeliz, szegénységben ebédel és gyalázatban vacsorál.»

Gyalázatban?! Meggütődött e kemény szóra és elgondolkozott. Hát nincs az ő számára menekülés? . . . hát élete májusán semmivé legyen? . . . rokonai gúnyja és szemrehányása rájön mindig a lelkén?! Ha az emberekbe nincs jóság, készség, szeretet, talán mégis az Istennél van, a kihez Irén annyira ragaszkodik. Elmegyek az én jó anyám sírjához, megkérdem őt.

Mikor a Szurdoky ház kertjébe ment a jegenyefák közt levő sírbolthoz, a kik látták szinte szánakozva néztek utána s olyan mozdulatot tettek, mely azt jelezte, hogy a kisasszonynál meghibbant valami. Pedig nem jól gondolták. Inkább most világosodik a Szurdoky Lóri lelke, mikor helyet talál abban az alázatosság, a hit, melylyel hegyeket lehet mozdítani. A hit varázsa megnyitja a szívet s gyűlölet helyett, az onnan kiáradó szeretet imára kész. Bátran közelíthet a bűnös ahhoz az Istenhez, a kinek a homloka kegyelem. Ime Lóri remegő ajakkal tördeli a sírbolt előtt:

«Édes, jó anyácskám, ki ott fenn vagy már a csillagokban, melyek a békesség tanyái és szeretettel nézel alá reám és tudod a nagy titkot, mely miatt e földön szenvedni kell, óh kísérv engem jóságos szemeddel, gyámolító karjaiddal, hogy el ne essem és el ne veszszek. És te hatalmas, de irgalmas Isten, ki adsz földi terem-téseidnek örömet és bánatot s megsokasítod az egyiket, elfogyasztod a másikat. Im megalázom magamat mert kevély és balgaság voltam és ragaszkodom kegyelmedhez. A lelkemben sarjadozó hittel borulok le előtted; ne vess el engem orzád elől, a te végtelen könyörületességed fedezze el az én sok bűneimet, melyek miatt szívemben bánkódom. Nyúlj le hozzám irgalmad karjaival, hogy fölemelkedjem és törött reményeim fölött nyugodalmat találjak az én lelkemben. Hallgass meg engem édes jó Istenem: . . .

Szemeiből kibugygyant a könny és sírt sokáig. Mikor kisért magát, megkönnyebbült. Isten adja az enyhülést. Nedvért nedvet. A könnyekért a vallás üdítő harmatját. Istennel jó cserélni. Aztán

valami gyors elhatározás fogant lelkében. Úgy tetszik felülről jött az üdvös tanács. Sietve hagyta el a kertet, szinte gyermekes örömmel suttofta:

— Tudok imádkozni... Van hitem... Nem vagyok már kevély... tudok imádkozni.

És ezúttal az imádság volt lelki tápláléka, a gyűlölet kihurczolkodott szívéből. A bizalom hangján rebegé: «Én az Istenhez kiáltok és az úr megszabadít engemet. Estve, reggel és délben imádkozom és szólok, míg meg nem hallgatja az én szómat.» (Zsolt. 55. 17—18.) És valósággal újjá született, régi rossz szokásait elhagyta és érezte napról-napra, hogy egészségesebb, derültebb, hogy javul és könnyögtött, mint a beteg ember teljes gyógyulásért: «Gyógyíts meg engemet Uram és meggyógyulok, tarts meg engemet és megtartatom, mert az én dicséretem Te vagy» (Jerem. 17., 14.) És egyszer az történt, este, mikor már a homály hatalmába keríti a világot, hogy a Kerepesi-út nem tudom hányadik számú házában a lépcsőn halad föl könnyű léptekkel egy női alak s a mint az ajtót nyitná, ugyanakkor belülről egy másik nő jön, a ki nekünk ismerősünk: John Bruce né asszony. Pár másodpercig állanak szemközt és aztán egymás nyakába borulnak és aztán csókolgatják egymást, csendesen sírdogálnak és a jövevény nő, meghatottan rebegi: «Iré, édes jó Irén, én is tudok már imádkozni!»

John Bruce úr az ölében hordja be őket, mint valami zivatartól levert galambokat.

És azután soha egyetlen nézéssel, egyetlen szóval nem vetik szemére az ő sértegetéseit, gúnyolódásait. A mint húga biztatta: szeretet, megbocsátás, jóság vártak itt reá, azok vették körül és segítették lelkét az újjászületés nehéz munkájában. Ugy-e kedves Lóri — esengett Irén, most már nálunk maradsz néhány hónapig, vagy egész esztendeig, vagy nálunk maradsz örökre.

Nem édes jó húgom, nem maradok. Csak egy kicsit rendbe jövök a ti szerető körötökben. Azután munkára megyek, dolgozni fogok. Én sokat vétettem esztelen kevélységemben Isten és az emberek ellen, ki akarom engesztelni őket. Eddig csüggedés és zúgolódás volt az életem, — mint minden élet Isten nélkül. Most a csüggedés helyett bizalom, a zúgolódás helyett élő hit van bennem és ezek munkára ösztönöznek, mert csak úgy leszek méltó Isten szeretetére. Úgy bizony te drága, te jó Irén. Ajánlatom van az alispántól a Vörös-kereszt kórházába ápolói állásra. Ne is akarj lebeszélni kedves Irén. Ott nekem való munkakör lesz. A ki eddig csak sebeket ütöttem embertársaimon kevélységemmel, gyűlöletemmel,

most ápolni fogom őket szelíd szeretettel, önfeláldozó készséggel. Ezt számítsa be nekem a kegyelmes Isten, az én atyám.

Uj állásában mindinkább bevégeződött ujjászületése. Nemes hivatásának, a szenvedők ápolásának élt. Angyali szív és samaritánusi kéz kell ahhoz. Csak nagy néha villan a lelkén keresztül egy-egy emlék a multból: egy-egy homályos, gyorsan tova röppenő kép a gyermekkori messzeségből, de az átlátszóbb a levegőnél, semmibb az árnyéknál. Az a régi Szurdoky Lóri nincs többé, azt mondhatjuk hogy meghalt. Van hite már és mert van, megtalálta Istent, mert megtanult imádkozni s a ki imádsággal szunynyad el, mosolyogva ébred fel. Tessék megpróbálni. Egészen levetkőzte az elbizakodást, az ocsmány gőgöt. Azt mondja az apostollal: «Távol legyen tőlem, hogy egyébbel dicsekedjem, mint a mi urunk Jézus Krisztusnak keresztfájával» (Gal. 6., 14.)

És most kísérje csak figyelemmel az olvasó: milyen szépen meghallgattatik a buzgó imádság; mennyire kész Isten a bűnein bánkódót segíteni mérhetlen kegyelméből, a hozzá folyamodót áldással halmozni, szíve legtitkosabb óhaját teljesíteni.

Mert egyszer csak az történik, hogy a budai erdőkből két bérkocsi érkezik a nevezetes kórházhoz s egy nehéz sebesült embert szállítanak oda gyógyítás végett. Jobb karját zúzta össze ellenfele golyója a párbajban. S a nehéz sebesültben felismeri Lóri Wawrek Gézát, az ő első és egyedüli szerelmét. A gyűlöletnek egyetlen szikrája sem mozdult, de inkább a szánó fájdalom nyilallott a leány szívében keresztül. Elfelelte már átkait. A deli ifjú nagyon szenved, fényes szemei elfátyolozva, rózsás piros arcza holtra válva. Mikor a sebláz beáll, eszméletét is elveszti. Lóri azonban buzgón imádkozik a beteg ágyánál, ő tudja, hogy a hitből származott imádság megtartja a beteget» (Jakab 5. 15.).

Mikor pedig a láz elmúlik, az ifjú is fölismeri Szurdoky Eleonorát és leborúl előtte, mint az Isten angyala előtt, bocsánatért esedezve. A lány azonban biztosítja, hogy régen megbocsátott, mint a hogy ő neki is megbocsátotta Isten sok-sok bűneit. A Miatyánk legszébb része a bűnök kölcsönös megbocsátásáról szól. És elmondja az ifjú előtt sorsa üldözését, szülői halálát, kétségbeesett öngyilkossági kísérletét a Hernádban s azt a borzasztó elhagyatottságot, mikor mindent elveszítve s mindenünnen elriasztva állott egyedül. De akkor és onnan fordult az Istenhez s azóta mintha láthatatlan szárnyak emelnék, érzi, hogy folyvást emelkedik. Mert «a kik szenvednek Isten akaratjából, bízzák Ő rá, mint hű Teremtőre lelkeiket». (I. Péter 4., 19.)

A beteg ifjú feszülten figyel a megtért szép leány ajkainak édes beszédére s a miket hall, azok letelepednek a szíve legmélyén, a legtermékenyebb helyen. Ő is megtanúl imádkozni. Kedves dolog Szurdoky Lóritól tanulni. Napról-napra hallgatja a szép leány tanítását, nemcsak a fülével, hanem a szívével is és attól gyorsan épül.

S mikor teljesen felépül, mint vőlegény hagyja el a kórházat menyasszonyával, Szurdoky Lórival. A mire az abauji asszonyok sátáni kájánsággal jegyzik meg az uzsonnázó asztalnál — hol valakinek a becsületét mindig el kell fogyasztani, — hogy ime, a büszke Lóri a gavallér után ment az ispotályba s ott erőszakolta magát a beteg ember nyakába. Az olvasó tudja, hogy ez nem igaz. Ellenben meg vagyon írva, hogy: «az asszonyok megtanúlják a dologtalanságot, a házról-házra járás által; nemcsak a dologtalanságot pedig, hanem a fecsegést és más dolgával való szükségtelen foglalkozást is, olyanokat beszélvén, a miket nem kellene.» (I. Tim. 5., 13.) Ezt Pál apostol mondja. Vele együtt Szurdoky Lóri így szól: «Az Isten gazdag lévén irgalomban, az ő nagy szeretetéről, melylyel engem szeretett, engem, ki meg voltam halva a bűnök miatt, megelevenített a Krisztussal együtt» (Eféz. 2., 4—5).

Én pedig, ki e sorokat írom, csak annyit mondok, hogy a leányok — a míg leányok — szorgalmasan imádkozzanak, ha pedig asszonyokká lesznek: akkor annál inkább imádkozzanak.

FORGÁCS ENDRE.

Rákóczy György házaselete.

Rákóczy huszonhárom esztendő volt, a mikor Lorántfy Zsuzsánnát eljegyezte. Már akkor a hír szárnyára vette nevét s Borsod főispánjává, étekfogóvá nevezte ki a király. A kik ismerték, fényes jövőt jósoltak neki s benne látták a Tiszavidék, az elnyomott evangélikusok egyik menedékét. A Lorántfyakkal atyafiságot tartott s ezen a réven gyakorta átjárogatott Szerencsről Patakra, a magára hagyott hajadont vigasztalni. Időről-időre tanácsaival is segítette a perlekedő rokonságtól zaklatott leányt. Végre egymásba szerettek s házaspár vált belőlük. Rákóczy házasságában lehetett számítás, de az a tiszta, nem felhőtlen, de mindig boldog s vonzó családi élet, mely belőle fakadt, bizonyítja, hogy frigyök nem az érdekek, hanem a szívek frigye volt.

Viszonyuk mindvégig zavartalan és meleg, míg a férj halála föl nem bontotta. Keletkezését nem tanulmányozhatjuk közvetlen

forrásból, mert rá vonatkozó levelezés nem maradt fenn. Különben szükség sem volt reá, mert a mátkaság ideje nem tartott sokáig s a vőlegény annak is java részét menyasszonya mellett töltötte. A két szomszédvár, Patak és Szerencs urai közt a levelezést bőségesen pótolta a személyes érintkezés gyakorisága. Rákóczy vőlegénykori érzelmei világát eléggé föltárja egy levele, a mit 26 év múlva, 1642-ben György fiának írt, mikor Báthory Zsófiát eljegyezte: «Atyai szeretetből azt adjuk tanácsúl: mind most s mind ezután tisztán, igazán tökéletesen szeressed mátkádat és feleségedet, de csak úgy azért, hogy ahoz való szereteted hazádnak, nemzetednek, kiváltképen az Isten tisztességének szeretetét feljebb ne haladja, mert ember tanál feleséget, de Istent, nemzetet, hazát nem többet egynél». E sorokat az öreg, hanyatló erejű fejedelem írja, de a melegség, mely leveléből árad, világot vet ifjúkorának felfogására, érzelmeire is.

A szerencsi s utóbb a pataki várban nyugodtan, boldogan folyt az élet. Rákóczyékat semmi mozgalom nem csábította ki a családi fészekből; barátságos, marasztaló fedél volt az, lakója nem kívánczolt ki alóla a világ zord levegőjébe. A regényes fekvésű Sárospatak, abban az időben nevezetes erősség; alját a Bodrog vize mossa, köröskörül mély árok s hatalmas bástyafal védi. Az úrnő lakása a vár északi részét foglalta el. A boltíves, vastag falú szobákban egyszerűség, csín, de semmi fény; tölgyfa butor, mennyezetes ágy, a falakat és földet török szőnyeg borítja. Az ablak a Bodrog áldott vidékének aranykalású vetéseire s a Hegyalja szőlőire nyílt. Ez a vár volt Rákóczyné legboldogabb éveinek tanúja, itt születtek gyermekei s ide tért vissza élte estéjén, végig álmodni az eltűnt szép időket s nyugodtan meghalni. A kertben naphosszat elidőzött, mert a kertészkedés kedves foglalkozása volt; még a fejedelmi udvarból is vissza-vissza vágyott a pataki kert árnyas fáinak alá, veteményei és virágágyai közé.

Ha Rákóczyt a kötelesség szava elszólította családjának köréből, dolga végezte után sietett haza, a pataki otthon volt az ő kedves világa. Bethlen 1619. őszén némi nehezteléssel írja Alvinczynak, a híres kassai papnak, Pozsony alól, hogy «legelőszőr Rákóczy uram jöve haza feleségének feje fájására is avagy partusára». Ez a ragaszkodás a hűséges és szerető feleséghez állandó nála, sőt évről-évre fokozódik. Mennél jobban elfoglalja a közügy, fárasztja az ország kormányzása, annál becsesebb, drágább kincs reá nézve a nő, a ki együtt érez vele, sikerein örül, fájaldalmán, csalódásaiban osztozkodik. Akármerre jár, feleségéhez száll első gondolatja; a vadászsákmány legértékesebb része mindig a fejedelemasszonyé. «Nekem tegnap szép

mulatságom vala — írja egy ízben Barakonyról — csak ebéd után fogattam 90 nyúlat, 3 őzet, fácánt keveset, mert nincs tanult cenk, ma 15-öt fogattam. Im tízet, édesem, szépeket küldtem, adja Isten, egészséggel elköltened. 3-at magam lőttem.» — Más alkalommal így ír: «Az kecségét, édesem, kedvesen vöttem. Én is Pálfitól szép fácánokat, narancsokat, citromokat küldtem, édesem.» A férj gondos kézzel elhárít minden csapást, a mi a drága otthont, a szerette feleséget érhetné, sokszor boszúságait, bánatát is eltitkolja, hogy a fejedelemasszonyt ne búsítsa. «Kérlek, édesem, ne búsulj, mert ha nyavalyád léssen a miatt, mi haszna az én életemnek is. — Kérlek, édesem, békét hagyj a bánatnak. Iám, azelőtt másokat is te biztattál s bátorítottál.» Rákóczy gyöngédsége szinte feltűnő jelenség abban a korban, a mikor az örökös tábori élet a családba is beplántálta a durvaságot, nyers szokásokat. A kornak e vétkét, mely közös tulajdonsága lett minden társadalmi osztálynak, csupán az egyház ostromozta kiméretlen szigorral. Pázmány Péter imádságos könyvének 1665-iki kiadásában az előszóban azt olvashatni: «Férfiak, okosan lakjatok feleségetekkel s mint az asszonyi gyarlóbb edénynek tisztességet tegyetek». Bizonyosan rájuk fért a férfiakra a komoly intés.

Rákóczyné férje ragaszkodását és figyelmét hasonló gyöngédséggel viszonzta; mondhatni egészen férjének él, akarata előtte szeghetetlen törvény. Azt tartja legnagyobb dicsőségének, hogy a fejedelmi méltóságban is engedelmes feleség tudott maradni. Míg urala távol van, naponként tudósítja egészsége s a gyermekek állapota felől, hogy ne aggódják. Ha a fejedelem látni kívánja, azonnal útnak indul, nem tartja vissza rossz idő, háború, pusztító járvány, az udvari nép készületlensége. Ilyenkor urala szinte aprólékos gondossággal jelöli ki útja irányát, a szállóhelyeket megtisztíttatja, elegyengettetti a köves utakat, hogy hitvesét semmi baj ne érje. Altalában levelezések hú tükre viszonyuk bensőségének. Nem borúl reá semmi félreértés, semmi neheztelés árnyéka, egymásért élnek, egymás kedvét keresik. Mennél korosabbak, mennél több közös örömré, közös szomorúságra tudnak visszaemlékezni, leveleik hangja annál melegebb. A férj édes szívének szólítja nejét s tegezi, — a nő kegyelmednek, szerelmes urának hívja férjét, de a tisztelet, amit iránta érez, nem engedi meg, hogy te-nek szólítsa. De ez nem zavarja belső életök teljes harmóniáját. Noha Zsuzsánnának a maga vallomása szerint «nagyobb hajlandósága az bánatra, hogy nem az vígasságra», olykor-olykor áttör a komor hangulat sűrű fellegén a jókedvnek egy-egy sugara. Rákóczy temérdek levelet írt és siettékében néha nagyon szertehányta betűit. A türelmes szelíd feleség tréfásan kéri: «Kérem

Kegyelmedet, édes Uram, hogyha lehet, ne vonjon oly hosszát, mikor nekem ír, mert nagy bajjal olvasom». A fejedelem jót nevetett rajta s ezentúl gondosabban írt. A fejedelemasszony is elhalmozta férjét kedveskedő ajándékokkal, egyszer gyönyörű keszkenőt hímez számára s utánna küldi a jenei táborba, máskor a pataki kert terméséből remek pomagranáttal lepi meg. Rákóczy nem tud hová lenni örömeiben s kísérete oda van a csudálkozástól. Rákóczynénak nagyon jól esett az elismerés, mert egész szenvedélylyel üzte a kertészkedést. Lelkének szerelme majdnem egyenlő arányban oszlott meg családjá és kertje között.

A barátot, feleséget szenvedés nehéz napjai próbálják meg. S Lőrántfy Zsuzsánna lelki nagysága ilyenkor tündöklök legfényesebben. Igazi őrangyala a Rákóczy háznak. A mikor férjét fejedelemnek hívják Erdélyországba, a midőn Bethlen István török segítségben bízva el akarja hódítani fejedelemségét, vagy Felső-Magyarországon harcol a vallási és nemzeti szabadságért, a hű feleség folyton oldalán van bátorító, biztató soraival; hadakat fogad, pénzt szerez s távol küzdő ura után küldi; ágyúkat öntet, lovakat vásárol s a táborba szállítja, a határszéli várakat fölszereli, a foglyokat elszállásolja, a szökevény katonákat összefogdosztatja, a portára ajándékokat készít s e mellett vezeti az egész gazdaságot. A félelem és aggodás nem bírta leverni, inkább fáradhatatlan tettvágyat ébresztett benne. Örömmel hallja a csatatérről érkező diadalhíreket s buzgó szívvel hálákat ad Istennek jóvoltáért. Néha azonban csüggedést olvas ki a fejedelem leveleiből. Ilyenkor elnyomja lelke aggodalmait s Rákóczyt fölemeli szikla hitének erejével. «Nem mondhatom, édes Uram, hogy a Kegyelmed állapotján sokféle gondolatom nem volna, de az én Kegyelmes Istenemben bízom, ki eddig gondját viselte Kegyelmednek, most sem rövidült meg az ő karjának ereje. Mit rendelt Isten felőlem, nem tudom, mind az által édes Uram, ha én halálommal is próbálná Isten Kegyelmedet, mégis nem kellene Kegyelmednek az Isten tiszteleti mellett való szolgálatban megállani; elhigye Kegyelmed, nem is igen érkezem most sokáig búsulni, mert sok felé kell választ tennem, az gondot pedig, valamire Isten segít, jó szívvel viselem.» Teljesen együtt érez urával, örömük, bánatjuk, reményük csalódásuk közös. 1644-ben késő ősszel útra kel, hogy a fejedelemmel s kisebb fiával, Zsigmonddal találkozzék. A pár heti együtt mulatás elfeledtette a hosszú távollét minden keservét, a háborúviselés kellemetlenségeit s az ifjú Györgyről szállongó rossz híreket. Az édes anya, a családban minden vétkesnek hivatalos közbenjárója, megkérlelte a haragos apát, s Rákóczy megbocsátott

a meggondolatlan ifjúnak. Az engesztelő szerepre csupán a szívével gondolkodó édes anya volt alkalmas, a kinek köny és szelídség minden fegyvere. A szigorú, keménylelkű fejedelem, a kit az ellenség kíméletlennek, még a jó barát is ridegnek ismer, a ki gyermekeivel is gyakran érezte haragját, ellágyul neje előtt, nincs ereje megtagadni kérését. Valóságos Isten áldása volt a családon ez az érzőszívű, okos észjárású asszony; a fejedelem politikai tehetsége és energiája egymagában, a fejedelemasszony szívének munkája nélkül, bajosan alapította volna meg Erdélyben és a Részekben a Rákóczyház hatalmát.

KOVÁCS SÁNDOR.

Wittenbergi séta.

Horatius római költő mondja: Miért vágyódsz idegen földre, hol idegen nap ragyog? És a zsoltár-költő is egyet ért Horatiussal, mondván: Maradj a hazában és gyarapodjál az igazakban! Mindkét mondás igazolásomra szolgál, mert lelkem, habár idegen földre is, de haza vágyik, a hitvilágosság őshazájába, az Elba mellett fekvő kis Wittenbergbe.

A hajnali órákban még mély csendben a kis város. Talán nincs is itt ébredés, pedig hajdanta volt. De már népesednek az utcák. Nem a megszokott nagy városi zaj, hanem a csendes, békés, falusi élet tanyája a kis Wittenberg. Az épületek első látszatra ismeretes, modern épületekre emlékeztetnek, csak az éleesebb szem veszi észre, hogy mindez az idő átalakító műve csupán, míg a külső százados máz alatt a régi város történeti emlékei találhatók. A történet nem gátolhatja meg a fejlődést, de másrészt a maga emlékei számára megkívánja a kegyeletet és kíméletet. E kettős mozzanat, szépen összeolvad a világi zajtól elzárkózott Wittenbergben.

A szépen kövezett «Kollegium» úton kezdtem meg sétámat. A lovagvilág korszakából való hatalmas kaszárnya mögött három ablaksoros csúcsíves épület emelkedik, mely a maga teljességében és épségében még a XVI. század alkotása. A homlokzatába illesztett bronztáblán eme régi felirat díszlik: Itt élt, tanított és halt meg Melanthon Fülöp. Az épület külseje bizonyos búskomorságra hangolt. Ajtó, kapu, ablakok zárva, mint teljesen elhagyatott magányos épület, úgy állott ott Melanthon háza a zajos kaszárnya mögött. Belsejére kíváncsi voltam. És amint nyílik a kapu, gyönyörűséges udvar tárul szemem elé. Az udvar közepén egy kis kútacska, melyet négy ősi taxusfa körít. Valóságos Édenkert az udvar eme része, mely kicsinyiségénél és egyszerűségénél fogva is a küzdelmes idők alatt Melan-

thonnak kedves üdítő helye, a hol tanítványaival együtt gyakran töltött csendes, békés órákat. A város fala körülzárja a paradicsomkertet, melynek kis kapuján könnyen átjuthatott az ember Lutherhez, a kolostorba. A most már befalazott kapu szép jele a két nagy férfiú között fennállott igazi barátságának, akik egymással benső lélek-közösséget alkottak. Az épület maga teljesen üres. Talán Melanthon háza az egyedüli, amely ellent tudott állni az idő vasfogának és az új ízlésnek megfelelő átalakításoknak. Már közel 350 esztendeje, hogy Melanthon kiköltözött innen, de most úgy éreztem, hogy láthatatlanul betölti az egész házat.

Útam tovább vitt és eljutottam Luther házához, az augusztinusok kolostorához. A régi nagyszerű épületet, melyben Luther szerzeteskedett, 1844-ben ama kor ízlésének megfelelően teljesen átalakították. Úgy, amint az most áll, többé már nem Luther háza és sem idejét, sem korát nem tükrözteti vissza az újonnan átalakított kolostor. Csak a kapu bír még történeti értékkel, melyet Luther felesége állíttatott fel férje iránti kedveskedésből, homlokzatán Luther képe és fegyvere látható eme felírással: «*A hallgatásban és reménységben van az én erősségem*». Az épület egyedüli érdekessége, a Luther szoba, melynek berendezése, teljesen ama kor szoba berendezésének felel meg. A régi egyszerűség ötlük azonnal a néző szemébe, hiszen alig talál benne a nélkülözhetetlen bútoron kívül egyéb bútor darabot. És ez természetes. Mert az igazi renaissance ama ideje nem szerette a bútor halmazt, mert nézete szerint a szoba szabad tere nem a bútor, hanem az ember, annak lakója számára való. Ebben a csendes szobában folyt le Luther élete java része, leginkább családjá, barátjai és tanítványai körében.

Mikor a szobát elhagytam, fájó érzés vett rajtam erőt, amint lelki szemeim előtt Luther élete főbb mozzanatai megújultak, de egyúttal ama biztató reménység, hogy annak ügye, kit Isten küldött és felfegyverzett, diadalmaskodni fog. Wittenbergnek talán legrégebb és legnevezetesebb monumentalis emlékei a vár és a vártemplom. Bölcs Frigyes idejében készült mindkettő, melyek nésterüknek Pflüger Konrádot vallják! A vár mint Wittenberg városának erőssége sokat és sokszor szenvedett. A mint külsejét megláttam, régi idők műve ötlött szemembe, de a belseje már nem emlékeztetett ama korszakra, amikor a vár nemcsak a reformationnak, de a renaissance-nak is virágzó székhelye volt. Nagyhirű alakok jártak itten: Dürer, Möller, Meister Knuz, Meister Haus, Meister Jakob, Faust stb. E nevek is a mellett tanúskodnak, hogy Wittenberg művészet-történeti szempontból nem épen olyan jelentéktelen, mint azt ma gondolnók. A vár jelenleg

kaszárnya; lakói a falifestmények iránt mégis tanúsítanak annyira kegyeletet, hogy azokat egyszerűen fehérre meszelik. Talán jönnek még jobb idők, amikor a wittenbergi vár bemeszelt falifestményei a művészet közkinceseivé válnak.

A vártemplomnak is meg van a maga története. Küzdelmes időkben tornyait ágyúk részére foglalták le, majd később újból felépítették. A vártemplom régi kor emléke. A mint bejutottam a hajó közepébe, fenn hosszúkás kórust láttam, mely két oldalt húzódott. Az oszlopok mellett a nevezetesebb szobrok állottak. A templom belsejét is érték változások. 1892. október hó 31-én a vártemplomot II. Vilmos császár jelenlétében újra beszentelték. Egyháztörténeti nevezetessége, hogy ajtajára függesztette ki Luther 95 tételét. Luther itt kezdte meg a reformatio nagy művét, de hamar átment az egyszerűbb városi templomba.

Sajátságos érzelem tölti el az ember bensejét, midőn már mesziről meglátja a protestantismus anyatemplomát, amelyből kiindult a világot még most is mozgató óriások harca. Úgy véltem, hogy a Sz. Péter templomához hasonló alkotásra talállok, de már a messzetávolból is kivettem, hogy a wittenbergi városi templom nagyságát tekintve nem igen különbözik sok falusi templomtól. A városi templom a XIII. század alkotása. Körülötte egyes a XVI. és XVII. században keletkezett emléksobrok láthatók. Még a XIV. században két képet illesztettek a templom falába, az északi részen Krisztus, a déli részen pedig Róland gyönyörű képét. A templom belseje a lovagvilág korszakából való. Cranach Lukács szép oltárműve elpusztult. Az oltárkö, mely 1457-ben készült, még jelenleg is használatban van. A reformatio utáni kor síremlékeket helyezett a templomba, melyek idővel annyira elszaporodtak, hogy még a hajó fő részébe is belenyúlnak. Luther szószéke helyébe is, melyet még híven őriznek a Luther csarnokban, új, a réginél hatalmasabb került. A padokba belevésték a szorgalmas templomba járók neveiket. A templom mellett ott áll a paplak, mely az összes ev. paplakok anyja, ahol Gugenhausen lakott 27 esztendeig.

Már lankadt erőm és pihenni vágytam. De útam most a legszébb helyre vitt, a nagy piactérre, a városháza elé. Maga a városháza is hatalmas épület, de figyelmemet lekötötte Luthernek a városháza előtt álló rácsozattal kerített hatalmas szobra. Az egész alkotás 6 méter magas. Luther balkezében nyitott bibliát tart és jobb kezével az igére mutat. Híven jellemzi annak élethívatását, kinek egyéb célja nem vala, mint Isten igéjének diadalra juttatása. Négy oszlopon nyugvó fedélzet alatt áll, mintegy jelezni akarván, hogy a sokat

szenvedett hithős méltó a védő paizsra, elnyerte az örökélet koronáját. A mint úgy magam előtt láttam hatalmas alakját, Carlyle angol író jutott eszembe, ki azt mondja róla: «Luther arca kifejezi egész lényét. Durva, pórias arc; merő, sziklakemény szemöldökeivel és csontjaival az őserő jelképe. Szemeiben vad, visszafojtott bánat, minden mély és finom érzésnek a forrása, ami az egész arcra rányomja a nemesség bélyegét. Nagy, nem mint egy kicsiszolt obeliszk, hanem mintegy alpesi hegy; egyszerű, becsületes, egészen más célt követ, minthogy nagygyá legyen. Valódi szellemi hős és próféta; igazi fia a természetnek és a ténynek, akiért a mostani és jövőendő századok hálaimeit zenghetnek az égnek». De abban a mondatban is van igazság (mintha csak Lutherre gondolt volna, aki mondja): A pap haragja kiengesztelhetetlen. A fájdalom nem csillapítja, a bosszú nem enyhíti haragját.

Luther harcostársát, Melanthon is megörökítette a kis Wittenberg és Luther mellé helyezte emléksobrát, mintegy jelezve, hogy a nagy reformatio e két férfiú együttes alkotása.

Mintha igazolni akarná, hogy a tudomány és hit szépen megfér egy szívben.

A nap már leszállóban, közeledett az est. Az állomás felé irányítottam lépteimet. Kértem a városka szélére, hol az Elster kapunál nagy néptömeg élénk vidámság mellett a hatalmas Luther tölgy körül mulatozott. Ismeretes hely, örökre emlékezetes.

Már búcsút intettem a kis városkának, amint jobbra tekintve megláttam a régi temetőt. A hatalmas renaissance kapu még nyitva állott. Bementem a temetőbe, melynek síri csendjét csak az ide halatszó Elster kapui ünnepi zaja törte meg. Sötét este volt már, csak a fehérlő sírkövek látszottak meg az éji sötétben. De azért annyira még mindig láttam, hogy amint a temetőből kifelé tartottam, a kapu oldalára bevéselt felíratot elolvashattam: Itt nyugszik Erzsébet, Luther Márton leánya. Itt hullatta könnyeit egykor a hatalmas hithős, aki oly korán vesztette el második gyermekét.

Az állomáshoz kiérve ismét a XX. század ideges zaja vett körül és látva a sürgés-forgást, a lázas életküzdelmet, eszembe jutott a jelen kor jelszava: Ha élni akarsz, dolgozzál! A vonat heves zakatolása újból és újból felidézte elmémben Gambetta arany mondását: Az élet munka, munka és ismét munka.

R. V.

Különfélek.

A Jó Pásztor ötödik évi folyamából ime a második szám is beköszönt olvasóihoz. Nem idegenképen, hanem mint jó

ismerős, régi megbízható barát. A mit hoz, a tiszta evangéliom szerint való lelki eledel, mely tanít, nemesít, épít egyuttal. A Jó Pásztort a magyar protestáns egyház legelső írói támogatják s ára — *évi 2 korona* — oly csekélység, hogy a legszegényebb család is megrendelheti. Ily olcsón ennyi jó olvasmányhoz nem igen jut manapság az ember. A lap árát a szerkesztőhöz, **Pozsonyba Kovács Sándor theol. akad. tanárhoz**, kell küldeni. Ha olykor egy szám véletlenül elmarad azt is a szerkesztővel tudassák olvasóink. A kinek most épen nincs meg a rávaló forintja, kértére szívesen elvárunk aratás vagy szüret utánig.

Az Állatok Világa. Az állatok világának most megjelent 85-ik füzetében, a melyhez az orrmányos és a hollókakadúkat ábrázoló fekete nyomatú műlap van csatolva, a tyúkfélékről szóló becses rész folytatását kapjuk. A pusztai tyúk jellemzése s azok életmódjának részletes ösmertetése után a fajok kerülnek sorra s azok közül elsőben is a süketfajok, ezek a nagyon is érdekes madarak, a melyek különösen a vadászemberek előtt becsesek. A szerzők ezután a nyírfajdokról jegyeznek föl nagyobb figyelmet érdemlő jellemzetes apróságokat, teljes képét adva a madárvilág ezen alakjainak.

Az Állatok Világa, a mely legszebb illusztrált művek közé tartozik s a mely a természettudományt előbbre viszi, füzetes kiadásban kerül a könyvpiacra s a füzet ára 80 fillér. A már megjelent kötetek ízléses és mesteri kötésben darabonként 18 koronáért kaphatók, úgy a Légrády testvérek könyvkiadóhivatalában (Váczi-körút 78.) mint minden könyvkereskedésben.

A test ellen az emberért. Van az angol népnek egy rossz szokása, melyet férfiak, sőt a nők is nagy szenvedélylyel üznek. Ez az erős szeszes italok túlságos és mértéktelen szeretete. Sok embert juttat ez a sír szélére, még többet a tönk szélére. Ennek a pestisnek a megszüntetésére alkottak újabb időben egy. törvényt, melynek értelmében az ittas állapot magában véve is törvény ellen való vétéség és mint ilyen büntetendő. A bírónak joga van a részegségen kapott embertől biztosítékot követelni, hogy 3 éven belül mindenféle szeszes italtól tartózkodik. Az ilyen emberek arcképét aztán megküldik minden kocsmába, italmérésbe és szigorúan büntetik azt a kocsmárost, a ki az ilyen kicégérezett embernek szeszes italt ad. Sőt annyira megy a törvény szigorúsága, hogy ha valaki azt kívánja a bíróságtól, hogy válaszsza el házastársától, mert az részeges, az angol bíró elfogadja az okot és elválasztja. Elgondolhatjuk ezek után, hogy a hol ilyen rendeletekre van szüksége az államnak, ott szomorú állapotok lehetnek józanság dolgában. Pedig a jól szervezett állam legelső érdeke, hogy derék, józan, munkás, kitartó nemzedéket neveljen. Már pedig, hogy ezt szeszes italokkal nem lehet elérni, azt mutatja

ez a törvény is, de még jobban a tapasztalat. A szeszes ital igaz, izgatja az eltikkadt tagokat, de ez a mesterséges erő csak látszólagos, nagyon hamar beáll utána a visszahatás: a zsibbasztó, kábító mámor; s azzal, hogy pillanatnyi élvezetet nyújt, folytonos ismétlésre csábít és kész a mértékletlenség: az erkölcsi és anyagi züllés kútforrása. A test munkaerejét, edzettségét éppen a mértékletesség biztosítja s a szeszes ital helyett a jó létben kell keresni azt a tápláló erőt, melyet igen helytelenül tulajdonítanak a szesztartalmú méregnek. Minálunk még nincs törvény az iszákosság ellen. Ez nem azt jelenti, hogy ez a betegség nálunk ismeretlen. A munkás ember nálunk is szeszes itallal akarja pótolni azt az erőt, melyet csak a mértékletes életmód adhat meg s hányan vannak, a kik megútálva a világ igazságtalanságait, borban keresik az igazságot. A kinek bánata van s nem talál rá gyógyítót írt, ugyan hol keresse? Elmegy a kocsmába feledni — és leissza magát. Feled-e? Igen: feledi emberi méltóságát! De baját csak addig, míg ittas; mikor pedig kijózanul, akkor látja, hogy csak a régi bajt tetézte újjal. A méltósága tudára ébredt, józan keresztyén ember nem a kocsmába fogja keresni zaklatott lelke nyugalmát, hanem igenis büntelen lelkiismeretében. A bortól mámoros lélek derűje nem ér fel a tiszta lelkiismeret derűjével!

(Á. G.)

Innen-onnan. *Az eperjesi ev. theol. ifjúsági egyesület* beszámolója az ifjúságnak figyelemre méltó egyházépítő életéről tesz tanúságot. Örvendetes jelenség, hogy az ifjúság ily korán gondol arra a nehéz feladatra, a mit az Úr országa terjesztésében végeznie kell. Az ifjú évek a tanulás, készülés, fegyverkezés évei. A ki ezeket az éveket jól használta, biztos reménnyel indulhat a jövőnek. — *A soproni ev. theol. ifjúság* élén Payr Sándor tanár, a vasmegyei Csánigon, istentiszteletet és vallásos estét tartott, a melynek rendjét szavalatok, ének- s zene előadások élénkítették. Payr Sándor *A nádorispán udvara* címen tartott szép s érdekes előadást, a minek hatását növelte az, hogy hajdan Csánig is része volt a Nádasy Tamás nádorispán birodalmának. A szép ünnep emléke mélyen bevésődött a csánigi hívek lelkébe. — *A Jó Pásztor* Amerikában élő hitsorsosainkhoz is eljutott már, a hol több gyülekezetben olvassák. A Jó Pásztoron kívül még a Kis Tükör jár kivándorolt atyánkfiaihoz. Azt írják, nem tudnak élni magyar nyelvű evangyéliomi olvasmány nélkül.

Szerkesztői izenet.

Többeknek. A Jó Pásztor semmi anyagi segílyt nem élvez. Szerkesztője, munkatársai ingyen dolgoznak, pusztán a jó öntudat édes jutalmáért. A kiadó társulat is tetemes áldozatot hoz érte, a jó ügy sikeréért.

A szerkesztő sok levélre tartozik válaszszal. A késedelemnek nagy hivatalos elfoglaltság az oka. Most lassan azonban sort kerítünk reájok.